

Názov príspevku: 10 rokov Agentúry osobnej asistencie

Autor: Mgr. Mária Duračinská, Organizácia muskulárnych dystrofikov v SR

Abstrakt: Článok prináša genézu Agentúry osobnej asistencie, ktorá minulý rok oslávila už 10 rokov svojej existencie. Ďalej sa zaoberá inštitucionálnym postavením a možnosťami financovania Agentúry osobnej asistencie. Uvádza aj znaky, ktoré ju môžu odlišovať od iných poskytovateľov sociálnej služby sprostredkovanie osobnej asistencie. Predstavuje rozsiahle služby, ktoré v rámci komplexného servisu o osobnej asistencii Agentúra osobnej asistencie poskytuje a prečo ju môžu kontaktovať študenti s postihnutím aj bez.

Kľúčové slová: ťažké zdravotné postihnutie, nezávislý život, osobná asistencia, agentúra osobnej asistencie, sociálna služba, sprostredkovanie, študent

Úvod

Adolf Ratzka, širiteľ filozofie nezávislého života a osobnej asistencie, muž s veľmi ťažkým telesným postihnutím na elektrickom vozíku, vyslovil jednoduchú, ale pravdivú myšlienku: „Nechcem len čakať a dúfať, že ma niekto bude mať natoľko rád, že ma príde dať na záchod.“¹

Aby sa človek s postihnutím, či bez postihnutia, mohol zapojiť do spoločenského života, musí mať v prvom rade zabezpečené všetky nevyhnutné potreby.

Osobná asistencia predstavuje pre človeka so svalovým ochorením, alebo iným ťažkým zdravotným postihnutím, kľúč k zabezpečeniu základných životných potrieb. Predovšetkým je však kľúčom k nezávislému životu a rovnocennému fungovaniu v spoločnosti. Osobná asistencia je nástrojom emancipácie ľudí s ťažkým zdravotným postihnutím v každej spoločnosti.

Osobná asistencia má v živote človeka s ťažkým zdravotným postihnutím šancu na úspech, má potenciál priniesť pozitívne zmeny v jeho živote, pokiaľ je dopredu informovaný o tejto forme pomoci, o jej negatívach a pozitívach a o ťažkostiach, ktoré môže v praxi priniesť.

Toto bol východiskový postulát, na základe ktorého vznikla myšlienka založenia Agentúry osobnej asistencie. Druhým hlavným dôvodom bolo, že nájsť vhodného osobného asistenta je veľmi ťažké, a to aj v hlavnom meste.

V roku 2010 sme si pripomenuli 10. výročie založenia Agentúry osobnej asistencie pod hlavičkou Organizácie muskulárnych dystrofikov SR (ďalej v texte OMD v SR).

Pohľad späť

Chronologicky sú nižšie zoradené najdôležitejšie medzníky v histórii Agentúry osobnej asistencie, cez tie, ktoré predchádzali jej vzniku až po tie, ktoré ovplyvnili jej neskoršiu činnosť a rozvoj.

1997

Od júna 1997 do septembra 1998 na Slovensku prebiehal projekt o osobnej asistencii vďaka podpore fondu PHARE. Adolf Ratzka, riaditeľ Inštitútu nezávislého života v Štockholme (Švédsko), prednášal na Slovensku o osobnej asistencii a filozofii nezávislého života skupine 22 ľudí s rôznymi druhmi postihnutia. OMD v SR nestála bokom a bola to tohto projektu aktívne zapojená.

1998

Peňažný príspevok na osobnú asistenciu zaviedol prvýkrát na Slovensku do života, s účinnosťou od 1. júla 1999, zákon č. 195/1998 Z. z. o sociálnej pomoci, ktorý bol prijatý na pôde NR SR v roku 1998. Suma za hodinu odpracovanej asistencie bola stanovená na 58,95 Sk (cca 1,96 €).

2000

OMD v SR založila Agentúru osobnej asistencie (Agentúra OsA). Reagovala tak na potrebu klientov s ťažkým zdravotným postihnutím špecializovane sa venovať problémom v súvislosti

¹ Gričová, L.; Adamovičová, A.: Osobná asistencia, Bratislava, 2000; strana 24

s využívaním novozavedenej formy sociálnej pomoci - osobnej asistencie v praktickom živote. Bola tu aj požiadavka samotných osobných asistentov, aby aj im niekto poskytoval poradenstvo.

2001

Agentúra OsA zahájila svoju činnosť ako podporná inštitúcia pre užívateľov osobnej asistencie a osobných asistentov.²

Informácie o vzniku Agentúry OsA rozposlala organizácia do všetkých miestnych novín hlavného mesta a spolupracovala pri tom s vtedajšími Okrenými úradmi práce v Bratislave.

2002 - 2006

Začalo sa reštriktívne obdobie zo strany vtedajšieho ministra práce, sociálnych vecí a rodiny Ľudovíta Kaníka, kedy **hrozilo zrušenie peňažného príspevku na osobnú asistenciu**. OMD v SR proti tomu aktívne vystupovala na pôde parlamentu a aj smerom k Ministerstvu práce, sociálnych vecí a rodiny (MPSVaR) SR.

2003

Popri poradenstve **začala Agentúra OsA poskytovať sprostredkovateľské služby**. Zaviedla pravidelné náboje záujemcov o prácu osobného asistenta a ich sprostredkovanie klientom s ťažkým zdravotným postihnutím. Odmena za výkon osobnej asistencie sa znížila na 55 Sk za hodinu (cca 1,83 €) a na niekoľko rokov sa odstránilo jej napojenie na sumu životného minima. Prejavilo sa to poklesom záujmu o prácu osobného asistenta (graf číslo 2). V nasledujúcich rokoch bolo stále ťažšie nájsť vhodných asistentov pre užívateľov, zvýšila sa ich fluktuácia. OMD v SR práve na základe skúseností z praxe opakovane upozorňovala MPSVaR SR na potrebu zmeny tejto právnej úpravy.

2004

OMD v SR vytvorila a spustila svoju **internetovú stránku** www.omdvsr.sk so samostatnou položkou v menu Agentúra osobnej asistencie, kde sú pravidelne aktualizované všetky dokumenty týkajúce sa osobnej asistencie a je možné si bezplatne ich stiahnuť.

Agentúra OsA zaviedla **daňové poradenstvo vrátane vyplňania daňových priznaní pre osobných asistentov**. Agentúra OsA od tohto roka zaviedla zasielanie informačného listu všetkým užívateľom zo svojej databázy o zmenách v právnej úprave v súvislosti s osobnou asistenciou, a to vždy v priebehu januára.

2005 – 2006

Agentúra OsA **rozšírila hľadanie o hromadné náboje záujemcov o prácu asistenta z radov študentov** na vysokoškolských interátoch a na vybraných fakultách v Bratislave. Agentúra OsA začala pravidelne hľadať záujemcov o prácu asistenta aj prostredníctvom rozširovania plagátov na nástenkách internátov a rôznych fakúlt viacerých slovenských univerzít.

2008

OMD v SR aj Agentúra OsA si vytvorila a zaviedla **nové logo**. Národná rada SR prijala nový zákon č. 447/2008 Z. z. o peňažných príspevkoch na kompenzáciu dôsledkov ťažkého telesného postihnutia (upravuje peňažný príspevok na osobnú asistenciu) a zákon č. 448/2008 Z. z. o sociálnych službách, ktoré nahradili zákon o sociálnej pomoci. Vzhľadom na päť rokov sa nemeniacu výšku odmeny osobného asistenta, ktorá nezodpovedala náročnosti práce a rastu životných nákladov, došlo k prudkému poklesu záujmu vykonávať osobnú asistenciu (graf číslo 2).

2009

V tomto roku nastali významné legislatívne zmeny. Nová legislatíva nadobudla účinnosť 1. januára 2009. Suma za hodinu výkonu osobnej asistencie bola zákonom č. 447/2008 Z. z. stanovená na 2,49 € a zaviedlo sa opätovné napojenie odmeny na sumu životného minima. Odmena sa k 1. júlu zvýšila podľa valorizácie na 1,39 % sumy životného minima, čo je súčasných 2,58 €. Táto pozitívna zmena mala odraz vo výraznom náraste počtu ľudí, ktorí mali záujem pracovať ako osobní asistenti (graf číslo 2).

2010

OMD v SR aj Agentúra OsA sa presťahovala z malých a už nevyhovujúcich priestorov na Banšelovej ulici do priestrannejších, na prácu dôstojnejších a plne bezbariérových priestorov na Vrútockej ulici.

² Časopis Ozvena č. 1, ročník X., Bratislava, 2001; strana 23

Prest'ahovanie bolo nevyhnutné na zachovanie doterajších služieb Agentúry OsA a ich ďalší rozvoj a pre skvalitňovanie práce v prospech ľudí s ťažkým zdravotným postihnutím.

Významné projekty Agentúry osobnej asistencie

MPSVaR SR podporilo v roku 2000 pilotný projekt Agentúry OsA. Dotácia bola určená na založenie a rozbehnutie činnosti Agentúry OsA a na vydanie publikácie s názvom Agentúra osobnej asistencie - Osobná asistencia (Gričová, L.; Adamovičová, A.: Agentúra osobnej asistencie - Osobná asistencia, Bratislava, 2000).

V rámci grantovej schémy Nadácie VÚB, pre Nádej 2007 bol podporený projekt OMD v SR s názvom Agentúra osobnej asistencie. Grant bol určený na jej ďalší rozvoj a projekt prebiehal počas celého roku 2008.

Konkrétnymi výstupmi projektu bolo 557 poradenských kontaktov v rámci agentúry, 3 informačné semináre pre študentov s rôznym zdravotným postihnutím, 5 hromadných náborov na internátoch a vysokých školách. Agentúra OsA zadala 41 inzerátov na 21 internetových portáloch. Po rokoch opäť vydala odbornú publikáciu s názvom Osobná asistencia – teória a prax (Madunová, A.; Duračinská, M.: Osobná asistencia - teória a prax, Bratislava, 2008) a informačný leták o Agentúre osobnej asistencie. V rámci projektu boli v Agentúre OsA vytvorené 2 pracovné miesta pre osoby s ťažkým zdravotným postihnutím.

Osobitný prínos projektu bol v nadviazaní pravidelnej spolupráce s Podporným centrom pre zrakovo postihnutých študentov na Univerzite Komenského v Bratislave a s PaedDr. Elenou Mendelovou, PhD. Projekt významne pomohol prostredníctvom médií spropagovať osobnú asistenciu a služby Agentúry OsA medzi verejnosťou.

Postavenie Agentúry osobnej asistencie

Agentúra OsA nemá vlastnú právnu subjektivitu a svoju činnosť vykonáva popri špecializovanom sociálnom poradenstve pre ľudí so zdravotným postihnutím, ktoré tiež poskytuje Organizácia muskulárnych dystrofiíkov v SR .

Zákon o sociálnych službách zaviedol od roku 2009 ustanovením § 46 sprostredkovanie osobnej asistencie ako novú sociálnu službu, ktorá je určená fyzickým osobám s ťažkým zdravotným postihnutím, ktoré sú odkázané na osobnú asistenciu. Nie je pritom rozhodujúce, či sa im poskytuje aj peňažný príspevok na tento účel.³

Obsahom sociálnej služby je pomoc pri vykonávaní administratívnych úkonov, vedenie databázy užívateľov osobnej asistencie, vedenie databázy osobných asistentov a záujemcov o vykonávanie osobnej asistencie, vykonávanie základného sociálneho poradenstva, vzdelávanie užívateľov osobnej asistencie a osobných asistentov a pomoc pri riešení konfliktov vzniknutých v súvislosti s uzatvorenou zmluvou o výkone osobnej asistencie medzi užívateľom a osobným asistentom.

Sprostredkovanie osobnej asistencie môže vykonávať poskytovateľ sociálnej služby aj prostredníctvom agentúr osobnej asistencie zriadenej na tento účel.

Aj v tomto prípade legislatíva reaguje na prax, nakoľko na Slovensku už pôsobí viacero agentúr osobnej asistencie, ktorých existencia však nemala oporu v platnom právnom predpise, z dôvodu z čoho ich nebolo možné financovať z verejných zdrojov určených na sociálne služby.⁴

Napriek tomuto faktu Bratislavský samosprávny kraj nemá doteraz vypracované interné pravidlá na financovanie sociálnej služby - sprostredkovania osobnej asistencie. Z tohto dôvodu bola a je doterajšia činnosť Agentúry osobnej asistencie financovaná len z vlastných zdrojov Organizácie muskulárnych dystrofiíkov SR a vďaka dobrovoľníckej práci jej pracovného tímu. Je to výzva do

³ Brichtová, L.; Repková, K.: Sociálna ochrana starších osôb a osôb so zdravotným postihnutím – vybrané aspekty, Bratislava, 2009; strana 254

⁴ Brichtová, L.; Repková, K.: Sociálna ochrana starších osôb a osôb so zdravotným postihnutím – vybrané aspekty, Bratislava, 2009; strana 255

budúcnosti – na základe zákona o sociálnych službách zabezpečiť financovanie služieb Agentúry OsA pri OMD v SR z verejných zdrojov, ktorých rozdeľovanie je v pôsobnosti vyššieho územného celku.

Čo odlišuje Agentúru osobnej asistencie

Agentúra OsA pracuje v súlade s filozofiou nezávislého života na princípoch *vzájomného poradenstva* (peer counseling), tzn. že jej pracovníci sú osobami s ťažkým zdravotným postihnutím, v osobnom aj pracovnom živote sú užívateľmi osobnej asistencie a majú vlastnú skúsenosť s platnou právnou úpravou. Súčasne je však celý pracovný tím aj odborne kvalifikovaný.

Agentúra OsA pri OMD v SR nesie v sebe modelový príklad. Rozsahom svojej činnosti a služieb je stále jediná na Slovensku. Agentúra OsA pri OMD v SR poskytuje komplexný špecializovaný servis o osobnej asistencii - od poradenstva, cez sprostredkovanie a vzdelávanie, až po osvetovú činnosť a riešenie konfliktov. Môže slúžiť ako príklad na vznik agentúr osobnej asistencie v iných regiónoch Slovenska, kde patrí sprostredkovanie osobnej asistencie medzi nedostatkové služby a zo strany užívateľov by bol po tejto forme pomoci dopyt. Svedčí o tom aj počet dlhodobých klientov a celkový počet poradenských kontaktov v Agentúre OsA, ktoré kontinuálne každým rokom rastú (graf číslo 1 a graf číslo 3).

Ciele a služby Agentúry osobnej asistencie

Cieľom Agentúry OsA je **aktivizovať** človeka s ťažkým zdravotným postihnutím. Poskytuje klientom podporu, aby mali záujem riešiť svoju neľahkú situáciu spôsobenú existenciou postihnutia vlastným pričinením, pomocou všetkých dostupných prostriedkov. Jedným z nich je aj inštitút osobnej asistencie.

Činnosť Agentúry OsA treba chápať ako „pomocnú ruku“, ktorá poradí ako prekonať problém, ale hlavný dôraz kladieme na záujem samotného klienta.⁵

Agentúra OsA poskytuje svoje služby deťom a dospelým s rôznym ťažkým zdravotným postihnutím (ŤZP), ich rodinným príslušníkom, ako aj samotným osobným asistentom. Všetky služby poskytuje Agentúra OsA bezplatne.

Agentúra osobnej asistencie pri OMD v SR sa teda okrem sprostredkovania osobných asistentov venuje aj týmto činnostiam:

- **je poradenskou inštitúciou - osobne pre klientov z bratislavského regiónu, telefonicky, emailom pre klientov z celého Slovenska:**
 - poradenstvo *pre užívateľov* asistencie a ich *rodinných príslušníkov*
 - poradenstvo *pre klientov s ŤZP*, ktorí si chcú *prvýkrát* vybaviť osobnú asistenciu: výpočet rozsahu potrebných hodín a obhajoba potrieb na úrade práce, sociálnych vecí a rodiny (ÚPSVaR)
 - komplexné poradenstvo *pre osobných asistentov*
 - poradenstvo o administratívnych úkonoch spojených s asistenciou: uzatváranie zmlúv, vyplňovanie výkazov, vyplácanie odmien a iné
 - poradenstvo o daňových, odvodových a iných povinnostiach asistentov
 - vyplňanie daňových priznaní osobným asistentom
- **je podpornou inštitúciou pre užívateľov osobnej asistencie a záujemcov o prácu osobného asistenta z bratislavského regiónu:**
 - vedieme databázu *užívateľov osobnej asistencie* a databázu *záujemcov o prácu osobného asistenta*
 - sprostredkujeme vhodných asistentov a informujeme užívateľov, ako hľadať asistentov
 - záujemcom o prácu asistenta pomôžeme nájsť užívateľa
 - robíme pravidelné nábery osobných asistentov: individuálnou aj hromadnou formou
 - osobné pohovory so záujemcami o prácu asistenta
 - záujemcom vysvetlíme, čo je to asistencia a ako funguje v praxi
- **je vzdelávacou inštitúciou:**

⁵ Leták Agentúra osobnej asistencie, Bratislava, 2004; strana 3

- organizujeme informačné semináre o osobnej asistencii pre užívateľov, asistentov a záujemcov o prácu asistenta
- vydávame publikácie, letáky a brožúrky o asistencii
- vzdelávanie klientov počas poradenského stretnutia: obhajoba ich potrieb pred úradmi, asistentmi či rodinou
- podporujeme výskumnú činnosť študentov vysokých škôl (dotazníky, prieskumy)
- vedieme študentov pri písaní rôznych diplomových a iných prác o osobnej asistencii, pravidelne informujeme klientov agentúry o zmenách v zákonoch, ktoré sa ich týkajú⁶
- **pomôže aj pri riešení konfliktov a v efektívnej komunikácii:**
- poradí, ako riešiť prípadné konflikty medzi asistentom a užívateľom, alebo v rodine užívateľa pri výkone asistencie (aby to nenabádalo k tomu, že riešite psychológiu rodiny v akejkoľvek situácii)
- poradí užívateľom, ako komunikovať a pomenovať svoje potreby pred asistentmi.

Čím môže byť Agentúra osobnej asistencie zaujímavá pre študentov vysokých škôl?

Študenti sú osobami, ktoré najčastejšie vykonávajú osobných asistentov.⁷

Agentúru OsA môžu kontaktovať študenti z Bratislavy, ktorí si chcú privyrobiť a súčasne sa chcú venovať užitočnej práci. Môžu nás kontaktovať aj študenti, ktorých v rámci ich odborného štúdia zaujíma problematika osobnej asistencie a potrebujú konzultácie či literatúru pri tvorbe rôznych záverečných prác.

Agentúra OsA je tu pre všetkých študentov z Bratislavy, ktorí majú nejaký druh zdravotného postihnutia, sú odkázaní na osobnú asistenciu a potrebujú akúkoľvek pomoc alebo radu, ktorá súvisí s touto formou pomoci.

Jediným odporúčaním pre mladých ľudí s ťažkým zdravotným postihnutím, ktorí uvažujú o štúdiu na vysokej škole, je, aby posúdili svoje potreby a limity, kontaktovali v dostatočnom predstihu kompetentné inštitúcie a dali si poradiť, ako postupovať pri žiadosti o peňažný príspevok na osobnú asistenciu. Takými inštitúciami sú predovšetkým poradenské centrá v organizáciách občanov so zdravotným postihnutím, ktoré pomôžu zorientovať sa v legislatíve a pri príprave a odôvodnení žiadosti (napr. Agentúra osobnej asistencie pri Organizácii muskulárnych dystrofiikov v SR: <http://www.omdvsr.sk/?chod=clanky&vyber=36>; krajské strediská Únie nevidiacich a slabozrakých Slovenska: <http://unss.sk/sk/kontakt/>; a pod.).⁸

LITERATÚRA:

1. GRIČOVÁ, Ľ.; ADAMOVIČOVÁ, A.: *Osobná asistencia*, Organizácia muskulárnych dystrofiikov v SR, Centrum samostatného života, Bratislava, 2000
2. GRIČOVÁ, Ľ.; ADAMOVIČOVÁ, A.: *Agentúra osobnej asistencie - Osobná asistencia*, Organizácia muskulárnych dystrofiikov v SR, Centrum samostatného života, Bratislava, 2000
3. Časopis OZVENA č. 1, ročník X., Organizácia muskulárnych dystrofiikov v SR, Bratislava, 2001
4. Leták Agentúra osobnej asistencie, Organizácia muskulárnych dystrofiikov v SR, Bratislava, 2004
5. MADUNOVÁ, A.; DURAČINSKÁ, M.: *Osobná asistencia - teória a prax*, Organizácia muskulárnych dystrofiikov v SR, Agentúra osobnej asistencie, Bratislava, 2008

⁶ Madunová, A.; Duračinská, M.: *Osobná asistencia – teória a prax*, Bratislava, 2008; strana 38

⁷ Gričová, Ľ.; Adamovičová, A.: *Agentúra osobnej asistencie - Osobná asistencia*, Bratislava, 2000; strana 19

⁸ Mendelová, E; Duračinská, M. a kol.: *Osobná asistencia a možnosti jej využitia počas štúdia na vysokej škole*, Bratislava, 2009; strana 4

6. BRICHTOVÁ, L.; REPKOVÁ, K.: *Sociálna ochrana starších osôb a osôb so zdravotným postihnutím – vybrané aspekty*, EPOS, Bratislava, 2009
7. MENDELOVÁ, E.; DURAČINSKÁ, M.; KAPUSTOVÁ, Ľ.: *Osobná asistencia a možnosti jej využitia počas štúdia na vysokej škole*, Univerzita Komenského v Bratislave, Centrum podpory študentov so zdravotným postihnutím, Bratislava, 2009
8. *Zákony III/2010; Úplne znenia zákonov z oblasti pracovnoprávnej, mzdovej a sociálnej a súvisiace predpisy platné k 1. 1. 2010*, Poradca, s.r.o., Žilina, 2010